

Eesti Kirjandusmuuseum
Eesti Rahvaluule Arhiiv

Arhiivid ja kogukonnad

Eesti Rahvaluule Arhiivi
85. aastapäeva konverents
24.–25. september 2012, Tartu

Archives and Communities

85th Anniversary Conference
of the Estonian Folklore Archives
Tartu, September 24–25, 2012

Ettekannete teesid

Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus
Tartu 2012

Toimetanud Inge Annom, Ave Goršič, Risto Järv, Kadri Tamm
Kujundanud ja küljendanud Pille Niin

Toetanud:
Eesti Kultuurkapital
Hasartmängumaksu nõukogu
Dorpat Konverentsikeskus

ISBN 978-9949-490-27

**EESTI
RAHVALUULE ARHIIV**

85

- 9.00 Künналde süütamine Raadi ja Pauluse kalmistul
Lighting candles on Raadi and Pauluse cemeteries
- 10.30 Konverentsist osavõtjate saabumine ja registreerimine.
Hommikukohv
Arrival and registration of conference guests. Coffee
- 11.15 Avasõnad. Näituse “Naljakaid stseene ja lõbusaid fotoallkirju
ERA fotokogust“ tutvustus (Ave Goršič)
Opening words. Introduction of the exhibition “Funny Scenes
and Amusing Photo Titles from the Photo Collection of the
Estonian Folklore Archives“ (Ave Goršič)
- 11.30 **Indrek Kuuben** Arhiivid kui kogukonnad ja kogukondade
loojad
- 12.00 **Mari Sarv** Eesti Rahvaluule Arhiiv ja tema kogukonnad
- 12.30 **Risto Järv** Rahvaluulest, varest ja arhiivitolmusest
- Lõunapaus
Lunch break
- 14.30 **Svetlana Karm** Eesti Rahva Muuseumi soome-ugri kogu
viimasel kümnendil
- 15.00 **Anu Korb** Teadurid-arhiivaarid ja Siberi korrespondent
Rosalie Ottesson: dialoog aastatel 1969–1976
- 15.30 **Marju Kõivupuu** Mõnda Hargla (Harglõ) kihelkonna
rahvapärimusest ja selle kogumisest
- 16.00 **Astrid Tuisk** Ajastu arhiivimaterjali mõjutajana laste- ja
noortepärimuse kogumisvõistluste näitel
- Uue kogumisvõistluse väljakuulutamine
Announcing a new collecting campaign
- Raamatute esitlus:
Book presentations:
- Mall Hiemäe “Virumaa vanad lastemängud”
 - Ingrid Rütel “Eesti uuema rahvalaulu kujunemine”
- 18.00 Piduõhtu Eesti Kirjandusmuuseumis
Reception at the Estonian Literary Museum

Hommikukohv
Coffee

- 10.00 **Rita Treija** Anna Bērzkalne's and Oskar Loorits' Letters:
Archival Issues
- 10.30 **Kati Mikkola** Finnish Literature Society and Self-Taught
Folklore Collectors
- 11.00 **Ülo Valk** Beliefs, Discourses and Communities: Some
Considerations for Intertextual Research in Folklore Archives
- 11.30 **Aldis Putelis** Then Came Those People from the Capital
City: Folklorists on a Field Work Trip
- Lõunapaus
Lunch break
- 13.30 **Mare Kõiva, Rahel Laura Vesik** From the Community to the
Archive and Back to the Community
- 14.00 **Lina Sokolovaitė** The Case of The Third Volume of
Lithuanian Manuscripts (ERA, Leedu 3) in Estonian Folklore
Archives
- 14.30 **Svetlana Kosyreva** About the Collection of Vepsian
Expedition Materials in the Folklore Archive of The
Laboratory of Traditional Music of The A. K. Glazunov
Petrozavodsk State Conservatoire (Academy)
- 15.00 **Liisi Laineste** Is There Such Thing as Benign Humour?
Contemporary Controversies and Researcher Ethics
- 15.30 Diskussioon, lõpetamine. Õhtukohv
Discussion, closing words. Coffee

Eesti Rahvaluule Arhiiv on 85-aastane – eas, mis uurijate kinnitusele on arenenud maades inimese keskmiseks oodatavaks elueaks. Arhiivide eluiga on loodetavasti pikem. Samas annavad ümmargused tähtpäevad ajendi sügavamalt mõelda oma tegevusele – ning ka arhiivikasutajate muutunud ootustele. Algselt rahvusliku keskarhiivina loodud institutsioon on tänapäeval üha selgemalt suunanud oma tegevuse mitte abstraktsele “rahvale”, vaid konkreetsetele kogukondadele. Ka arhiivi töös hoidvat rahastus-skeemi võib nimetada “kogukonnapõhiseks”: riikliku identiteedi kuvandile vaatamata on tegu suuresti projektipõhise asutusega, mis sõltub kogukondade huvist.

Isikud ja institutsioonid mõtisklevad aegajalt oma olemasolu ja kestvuse üle. Mõned päevad pärast konverentsi toimub üle-euroopaline Teadlaste öö, mille teemaks Eestis on “Maailma lõpp”. Kindlasti on astronoomi ja arsti vaatepunkti kõrval oluline folkloristi oma, kelle uurimishuvide hulka ei kuulu otseselt eksistentsi võimalik lõppemine, vaid hoopis maailmalõpukujutelm eri kogukondade juttudes ning kuidas seda pärimuses interpreteeritakse. Edasiseks uurimiseks on oluline ka nende juttude talletamine.

Rahvaluulearhiivi jätkuvaks missiooniks on hea seista eesti rahvaluulekogude säilitamise, aga ka nende pideva täiendamise, kättesaadavaks tegemise, tutvustamise, uurimise ja publitseerimise eest. Loodame, et meie tegevus jõuab ka arhiiviseinte vahelt välja – inimesteni, kelle jaoks need teadmised on vajalikud, kogukondadeni meie ümber.

The Estonian Folklore Archives is celebrating its 85th anniversary. Scholars have claimed that this is the average expectancy of human life in the developed world. Hopefully, the life expectancy of archives is longer than that. At the same time, such anniversaries provide an impetus to consider more thoroughly both our own activities as well as the changed expectations of the users of the archives. Today, the institution that was initially created as a central national archives has ever more explicitly directed its activities not towards an abstract “nation”, but particular communities. The financing scheme that keeps the archives functioning can also be described as community-based – despite the image of its national identity, the archives is an institution largely relying on particular projects that depend on the interest of communities.

Every now and then, both persons and institutions lend a thought to their existence and sustainability. Some days after the end of the conference the European Researchers’ Night will take place with ‘the end of the world’ as its topic in Estonia. Side by side with the perspectives of astronomers and doctors, also that of a folklorists is a relevant one, dealing not with the possible end to existence, but rather the end of the world as a phenomenon in communities’ tales, and its interpretations in folklore. The preservation of the stories is also important for further research.

Our continuing mission is to take care of the preservation of Estonian folklore collections as well as make continuous additions to these, contribute to their availability, and display, study and publish the materials. We hope that our activities will reach further than the walls of the archives, reach the people who need this knowledge and the communities that surround us.

Rahvaluulest, valest ja arhiivitolmust

Risto Järv

Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv

risto@folklore.ee

Keel ja kujundid, mida keeles kasutame, avaldavad mõju meid ümbritsevale. Rahvakeeles kasutatakse sõna “rahvaluule” tihtilugu vale või väljamõeldise sünonüümina. Sellel on selge põhjus, mitme rahvaluuležanri määratluses on fiktiivsus olulisel kohal. “Kui rahvaluule on viga, siis rahvaluule-alane doktorikraad on rumaluse tipp ning arusaam tervest veale pühendatud teadusalast on mõeldamatu töö otsimise akadeemilises kontekstis,” on nentunud Alan Dundes essees “Metafolkloor ja suulise kirjanduse teadus” (1966). Sarnaselt “muistendite, legendide ja pärimuste” tähenduslike lahkevustega teadlaste ja rahva keeles, tekib ka termin “rahvaluule” minus jätkuvalt dilemma, kas folkloristidena peame vooluga kaasa minema ning terminit loomuliku ja kõigile mõistetavana ka rahvapärasest tähenduses tarvitama, või peaksime püüdma rahvapärast terminoloogiat ja terminitega seotud tähendusvälju kestvalt kujundada. Ometi tarvitavad argivestlustes ka folkloristid ise mõistet “rahvaluule” aeg-ajalt tähenduses ’väär’. Kasutades aga mõiste teravik tähenduse asemel vaid osa sellest, tekib oht heita varju alale, millega tegeleme: võime anda väär signaali ainese väärtusest.

Teine mõiste, millega rahvaluule ja rahvaluulekogud – ning laiemalt üldse arhiivid – avalikkuses seostuvad, on tolm. Reeglina kasutame seda sõna ise tänapäeval vastandavalt: meie eesmärk on midagi “arhiivitolmust välja tuua”. Samas on eitusest ka metafoorina etem jaatus, keskenduda ei tuleks sellele, mida me olla ei taha, vaid sellele, mis on põhiline – arhiivi avarusele ja avatusele. Kuigi osa rahvaluulest on väljamõeldis, ei ole seda kogu rahvaluule, ning kuigi osa arhiivimaterjalist on paratamatult kaetud arhiivitolmuga, ei peaks see olema tähelepanu juhtimisel allikakogule esmane vaatenurk.

On Folklore, Untruth and Archival Dust

Risto Järv

Estonian Literary Museum, Estonian Folklore Archives
risto@folklore.ee

Language and linguistic expressions appearing in it affect our environment. In popular usage, “folklore” is often used as a synonym of untruth or invention. This has an obvious reason as in the definitions of several genres of folklore their fictitious quality holds an important position. “If folklore is error, than a Ph. D. in folklore is the height of folly, and the notion of a whole discipline devoted to error is unthinkable in the academic context of the search for truth” Alan Dundes has suggested in his essay “Metafolklore and Oral Literary Criticism” (1966). Similarly to semantic diverging of notions such as legends and lore in scholarly and popular languages respectively, the term “folklore” itself also continues to create a dilemma in me: should we as folklore scholars go with the flow and use the term in its natural and popular meaning understandable to everyone, or should we keep attempting to shape popular terminology and terms’ semantic fields? Even folklorists themselves can occasionally, in their lay conversations, employ the term “folklore” as denoting “false”. Using a part of the concept of folklore instead of the whole involves a danger of maligning the field we are investigating. When conveying such a connotation we can give an erroneous signal about what it is that we are dealing with, and what the worth of the material is.

Another concept that folklore and folklore collections – and more generally archives as such – are associated with in public consciousness is dust. As a rule we use it to create a contrast – our goal is to “retrieve something from the archival dust”. At the same time an affirmation is better than a negation also when it comes to metaphors – rather than concentrating on what we do not want to be, we should focus on the essential thing: the scope and openness of the archives. Even though a part of folklore is fictitious, not all

parts are, and even though a part of the archival material is necessarily covered by archival dust, this should not be the first thing to draw attention to.

Eesti Rahva Muuseumi soome-ugri kogu viimasel kümnendil

Svetlana Karm

Eesti Rahva Muuseum
svetlana.karm@erm.ee

Eesti Rahva Muuseumi 1922. aasta aruandes innustas samal aastal ERMi direktori ametisse asunud Ilmari Manninen oma kolleegi vaatama suures perspektiivis – “manatagu esile suuri tulevikupilte, unistatagu ajast, kus E.R. Muuseum on suur soome-ugri rahvaste uurimisele pühendatud töökoda” (ERMi Arhiiv, nr 1, s 521, lk 6). Tänavu, kui möödunud on 90 aastat sellest kõnest ja 98 aastat esimese seitsme soome-ugri (mordva) eseme vastuvõtmisest kogusse, on ERM taganud endale kindla koha soome-ugri kultuuride uurimiskeskusena ja soome-ugri kultuuripärandi talletajana.

Rahvuslikust ideest sündinud soome-ugri kogumistöö on ERMis läbi aegade olnud erinevaid eesmärke, kuid muuseumi kui mäluasutuse põhiülesandeks on ja jääb säilitamine, olgu selle motiiviks kaitsta kogutut otsese hävi(ta)mise eest või soov kindlustada selle kättesaadavus ajaliselt palju hilisematele kasutajatele.

Ettekandes käsitlen ERMi soome-ugri museaalide sotsiaalset ajalugu ehk seda, millise koha on nad omandanud kogujate poolt loodud kultuuris – nende kasutamist näitustel, teadusuuringutes, publikatsioonides jm – ning küsin, kes on tänapäeval põhiline soome-ugri kogude kasutaja: kas uurija, museaaliga otseselt seotud olnud inimese järeltulija või etnilise pärandi kultuurikandja.

The Fenno-Ugric Collection of the Estonian National Museum during the Past Decade

Svetlana Karm

Estonian National Museum
svetlana.karm@erm.ee

In his report on the activities of the Estonian National Museum in 1922 Ilmari Manninen, for whom the date also marked his first year in the position of the Museum's director, encouraged his colleagues to adopt a broad perspective, "may we evoke grand visions of the future; may we dream of a time when the Estonian national Museum would be a major workshop dedicated to studying the Finno-Ugric peoples" (Archives of the Estonian National Museum, No 1, item 521, p. 6). Now that 90 years have passed since the speech and 98 years since the inclusion of the first seven Fenno-Ugric (Mordva) objects in the collection, the Estonian National Museum has firmly established itself as a centre for studying Fenno-Ugric cultures and preserving of the Fenno-Ugric cultural heritage.

The collecting of Fenno-Ugric material at the Estonian National Museum was born out of a national sensibility and has had different aims during the ages, but the main task of the museum as a memory institution is and will be preservation, be it motivated by protecting the collections from direct destruction or the wish to make them accessible to users of times much later than that of the collecting.

In my presentation I shall discuss social history of the Fenno-Ugric items at the Estonian National Museum, i.e. the position they have acquired in the culture created by the collectors – their application in exhibitions, research, publications etc. I am asking who the main user of the Fenno-Ugric collections is today: is it the researcher, a descendant of a person who has had direct connections with the object or a bearer of the culture of the ethnic heritage.

Teadurid-arhivaarid ja Siberi korrespondent Rosalie Ottesson: dialoog aastatel 1969–1976

Anu Korb

Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv
korb@folklore.ee

Ettekandes analüüsin Eesti Rahvaluule Arhiivi (tol ajal Kirjandusmuuseumi rahvaluule osakond) Siberi kaastöölise Rosalie Ottessoni (1899–1979) rahvaluule-keskseid saadetisi, lähtudes materjali kogumise ajast ja tollaegsest kogumistöö juhendamisest.

Lähtun teesist, et tõlgendused sõltuvad kontekstist. Arusaamise konteksti määrab aeg, tõlgendaja kultuuriline taust, tema põhimõtted ja kogemused, konkreetne praktika. Tõlgendaja on konkreetne isik konkreetses olukorras oma päritolu, sotsiaalse ja individuaalse taustaga.

R. Ottesson hakkas arhiivile kaastööd tegema pensionieas, pärast seda, kui ta kohtus tollaegse Moskva ülikooli etnograafiatudengi Igor Tõnuristiga, kes külastas Krasnojarski krai Minussinski piirkonna eesti asundusi.

R. Ottesson oli pärit traditsioonilisest külakogukonnast. Aktiivse eluhoiakuga naine pidas elu jooksul erinevaid ameteid: oli kooliõpetaja, külanõukogu ametnik, rajoonikomitee töötaja jm. I. Tõnuristi ärgitusel saatis R. Ottesson ajavahemikul 1969–1976 arhiivile 78 saadetist, kokku 2888 lk kirjapanekuid sünnikülalt Ülem-Bulankast (vn Verhnjaja Bulanka) ja naaberkülalt Ülem-Suetukist (vn Verhnij Suetuk).

Ettekande aluseks on R. Ottessoni kogutud materjalid, arhiivi töötajate poolt R. Ottessonile saadetud kirjad, Igor Tõnuristi meenutused R. Ottessonist; taustmaterjalina kasutan oma välitöödel kogetut – samadest Siberi küladest aastatel 1991, 1992 ja 2012 tehtud salvestusi ja tähelepanekuid.

Andmed saadakse vastastikuses koostöös, uurimisprotsessi käigus, ning need sõltuvad konkreetsest ajast. R. Ottessoni üleskirjutusi analüüsid lähtun nõukogude perioodist – tollaegsete ühis-

kondlik-poliitiliste olude mõjust kogumistöole. Kogutu võimaldab jälgida, mida Ottesson ise talletamisvääreks pidas, kuivõrd tema isiklik taust (päritolu, ametid) pärimust mõjutasid. Teisalt võimaldavad korrespondendile saadetud kirjad analüüsida nii rahvaluule osakonna tolleaegseid kogumisstrateegiaid kui teadurite uurijahuvist lähtuvat lähenemist. R. Ottessoni kirjad ja kogutud materjal peegeldavad tema koostöövalmidust, arusaamu arhiivitöötajate poolt antud soovitustest.

Researchers-archivists and the Siberian Correspondent Rosalie Ottesson: A Dialogue from the Years 1969–1976

Anu Korb

Estonian Literary Museum, Estonian Folklore Archives
korb@folklore.ee

In my talk I shall discuss the folklore-centred contributions of Rosalie Ottesson (1899–1979), a Siberian correspondent of the Estonian Folklore Archives (at the time, the Department of Folklore), proceeding from the time of collecting and the practices of supervising collecting work at the time.

I proceed from the premise that interpretations are context-dependent. The context of understanding is determined by time, by the cultural background of the persons interpreting the material, their principles, experiences and specific practices. The interpreting person is a particular individual in a specific situation who is of a specific origin, comes from a particular social and individual background.

Rosalie Ottesson started making contributions to the archives after her retirement, having met Igor Tõnurist, then an ethnography student at Moscow University who visited the Estonian settlements in the Minusinsky District of Krasnoyarsk Krai.

Ottesson came from a traditional village community. As an active woman she held several positions during her working life: she was a schoolteacher, a clerk in the village Soviet, worked in the District Committee of the Communist Party etc. Encouraged by Tõnurist, in 1969–1976 Ottesson sent the Archives 78 contributions, all in all 2,888 pages she had recorded from the village of her birth Verkhnyaya Bulanka and the neighbouring village of Verkhny Suetuk.

The presentation is based on the materials collected by Ottesson, letters sent to her by the employees of the Archives, Tõnurist's memories of Ottesson. As background material I shall be using my own fieldwork experiences – recordings and notes made in the same Siberian villages in 1991, 1992 and 2012.

Data are produced in mutual cooperation, in the process of research, and they depend on the particular time. My discussion of Ottesson's recordings proceeds from the Soviet period – from the effect of the period's social and political circumstances on collecting. The collected material makes it possible to observe what it was that Ottesson herself considered worth preserving and also to notice how her personal background (origin, positions) influenced the lore. Also, the letters sent to the correspondent make it possible to analyse the Department of Folklore's collecting strategies at the time as well as the researchers' approaches inspired by their research interests. Ottesson's letters and the material collected by her reflect her willingness to cooperate as well as her understanding of the suggestions made by the people working at the archive.

Vepsa ekspeditsioonimaterjalide kogust A. K. Glazunovi nimelise Petrozavodski Riikliku Konservatooriumi (Akadeemia) traditsioonilise muusika laboratooriumi rahvaluulearhiivides

Svetlana Kosõreva

Aleksander Glazunovi nimeline Petrozavodski Riiklik
Muusikaakadeemia, Soome-ugri muusika kateeder,
Traditsioonilise muusika laboratoorium
fsound@onego.ru

Ettekanne keskendub vepsa ekspeditsioonimaterjalide kogule, mida säilitatakse A. K. Glazunovi nimelise Petrozavodski Riikliku Konservatooriumi (Akadeemia) traditsioonilise muusika laboratooriumi rahvaluulearhiivis.

Rahvaluulearhiivi ajalugu seondub peamiselt selliste Karjala teadlaste nagu Tamara Krasnopskaja, Irina Semakova, Svetlana Nikolajeva jt teadustegevusega. Arhiivi on kogutud materjalid, mis pärinevad üliõpilaste rahvaluule välipraktikatelt aastatest 1969–2012 (üle 1470 tunni audiomaterjali). Arhiiv sisaldab olulist informatsiooni Karjala ning teiste Venemaa soome-ugri alade rahvakultuuri kohta. Arhiivimaterjale on avaldatud mitmetel aastatel. Nende seas leidub järgmisi kogumikke:

- “100 rahvalaulu” (1969),
- “Laule Karjala piirkonnast” (1977),
- “Äänisjärve-taguseid laule 1880.–1980. aastate salvestustest” (1987) jne.

Praegu on rahvaluulearhiiv konservatooriumi hiljuti rajatud struktuuriüksuse, traditsioonilise muusika laboratooriumi pädevuses. Laboratooriumi töötajad hoolitsevad aktiivselt ainulaadse arhiivi, eriti selle vepsa kollektsiooni säilitamise eest.

Vepsa ekspeditsioonimaterjalide kogu moodustamist alustati 1976. aastal ning see seostub eeskätt karjala etnomusikoloogi Irina Semakova tegevusega. Peamiselt kuuluvad kogusse Karjalas

(Šeltozero, Šokša, Rõbreka, Vehrutšei, Drugaja Reka, Kaskesrutšei jne külates) ning Leningradi piirkonnas (Vinnitsa, Jaroslavitši, Nemža jne) kogutud salvestused.

Kahjuks ei ole siiani avaldatud ühtegi publikatsiooni, mis põhineks vepsa kollektsioonil. Praegu valmistatakse ette raamatut vepsa itkudest, mille me loodame käesoleval aastal avaldada.

Arvestades traditsioonide kadu tänapäeval ning sellest tulenevat traditsioonilise kunsti näidete jäädvustamise võimatust, lisaks ka filmi kasutustähtja möödumist, muutub ainulaadsete heliarhiivide ning eriti vepsa kogu säilitamine iseäranis tähtsaks. Petrozavodski konservatooriumi traditsioonilise muusika laboratoorium pakub rida meetmeid, sealhulgas helikollektsioonide digitaliseerimise, korrastamise, teadusliku ja bibliograafilise kirjeldamise võimalusi ning informatsioonisüsteemi loomist, mis võimaldavad ainulaadsetele arhiivimaterjalidele ligi pääseda ning nendega tutvuda.

About the Collection of Vepsian expedition materials in the folklore archives of the Laboratory of the traditional music of the A. K. Glazunov Petrozavodsk State Conservatoire (Academy)

Svetlana Kosyreva

A. K. Glazunov Petrozavodsk State Conservatoire, Chair of Finno-Ugric Music, The Laboratory of Traditional Music
fsound@onego.ru

The report is focusing on the collection of Vepsian expedition materials stored in the folklore archives of the Laboratory of the traditional music of the A.K. Glazunov Petrozavodsk State Conservatoire (Academy).

The history of folklore archives is primarily associated with the scientific activities of the Karelian scientists as Tamara Krasnopolskaya, Irina Semakova, Svetlana Nikolaeva etc. Today, the Archives preserves materials provided by the student expeditions of folk practices in 1969–2012 (more than 1470 hours of audio data). It contains important information about the folk culture of Karelia and other Finno-Ugric regions of Russia. The results of the archive collections were published in different years. Among the collections there are:

- “100 Folk Songs “(1969),
- “Songs of the Karelian region” (1977),
- “Songs of Zaonezhye in the records of 1880–1980” (1987), etc.

Today the Folklore Archives operates within the framework of the newly established structure of the Conservatory Laboratory of traditional music. Laboratory staff is actively working to preserve a unique archive, especially the Vepsian collection.

The formation of the collection of the Vepsian expedition materials begun in 1976 and is mainly associated with Karelian ethnomusicologist Irina Semakova. Basically, the collection features recordings collected in Karelia (villages: Sheltozero, Shoksha, Rybreka, Vehruchey, Drugaja Reka, Kaskesruchey etc.), and in the Leningrad region (villages: Vinnitsa, Yaroslavichi, Nemzha etc.)

Unfortunately, today there are no publications based on this particular collection. At the same time the book of Vepsian lamentations is being prepared and we expect to publish it next year.

Preserving the unique sound archives and in particular the Vepsian collection becomes especially important because of today's fading traditions and therefore the impossibility to fix samples of traditional art, as well as the expiration of the film. The Laboratory of traditional music (Petrozavodsk Conservatory) provides a number of measures, including digitizing, organizing, scientific and bibliographic description of the sound collections, creation of an information system that provides access and familiarization with unique archival materials.

Arhiivid kui kogukonnad ja kogukondade loojad

Indrek Kuuben

Eesti Ajalooarhiiv

indrek.kuuben@ra.ee

Arhiividel on kogude teaberikkuse, unikaalsuse ja mitmekesisuse tõttu kõrge kasutuspotentsiaal, mille tõeline vallandumine on võimalikuks saanud tänu veebipõhisele kasutusele. Traditsioonilise ja veebikasutuse põhimõtteline erinevus, sotsiaalse kasutuskonteksti lisandumine on *kogukonna* mõiste täitnud uue sisuga.

Ettekandes tutvutakse levinumate praktikate näiteil kogukonnapõhise arhiivikasutusega üldiselt ja vaadeldakse kogukondi Eesti tänasel arhiivimaastikul – kui võrd oleme nendest teadlikud, kuidas nendega suhestume ja millised on vastastikused ootused.

Arhiivide akuutsed ülesanded, sisu avamine ja arhiiviteenuste arendamine võivad, kuid ei pruugi otseselt seonduda kasutajate kogukondlikul alusel lõimimisega. Nii vajab arhiivi roll kogukondade loomisel lahtimõtestamist – kas piisab e-arhiivi kui eelduse olemasolust või oleme valmis enamaks. Strateegiate valikul tuleb arvestada, et veebikasutuse muutlikkus jääb arhiivikasutust, sealhulgas selle kogukondlikkust mõjutama meist sõltumatult. Et veebi- ja tavakasutus kestavad eeldatavalt kõrvuti veel aastakümneid, ei saa mööda vaadata arhiivi ja kogukonna suhtest ka väljaspool e-kasutust. Kokkuvõtvalt võib vaatepunkti muutmine teemal *arhiiv ja kogukond* avardada väljavaateid ja pakkuda eeldusi uute võimaluste loomiseks mitte ainult arhiivile ja selle tüüpkasutajale, vaid Eesti teadusmaastikul laiemalt.

Archives as Communities and Creators of Communities

Indrek Kuuben

Estonian Historical Archives

indrek.kuuben@ra.ee

Due to the richness of information in archival collections, their uniqueness and diversity, archives have a high use potential that it has become possible to release truly thanks to web-based use. The substantial difference between traditional and web uses, the addition of a social context of use, has given the term 'community' a new content.

The presentation provides a general survey of the community-based use of archives on the basis of the most widespread practices and also observes the communities on the archive scenes of contemporary Estonia – to what extent are we aware of them, how do we relate to them and what are our mutual expectations like?

The topical tasks of archives, opening up their contents and developing of archival services may, although not necessarily, be directly connected with the integration of users on a community basis, and the role of archives in creating communities needs discussing – will the existence of an e-archive suffice as a premise, or are we ready for more? In opting for strategies it has to be taken into account that the mutability of web use will remain a factor influencing archival use, including its community factor, independently of us. As web use and ordinary use will presumably continue side by side for decades to come, the relationship between archives and communities cannot be overlooked outside e-use either.

In summary, a change in the perspective on the topic of archive and community can broaden our outlook and provide preconditions for creating new possibilities not only for the archive and its typical user, but also for the broader research scene in Estonia.

Kogukonnast arhiivi ja tagasi kogukonda

Mare Köiva, Rahel Laura Vesik

Eesti Kirjandusmuuseum, folkloristika osakond
mare@folklore.ee

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, missuguseid Bulgaaria riigi-, kiriku- ja perepühi tähistavad õpilased kodus ja missuguseid koolis. Teiseks eesmärgiks oli analüüsida, kas ja kuidas Bulgaaria muuseumid osalevad tähtpäevakombestiku kogukonda tagasijõudmise protsessis ja pühakohtade diskursuses.

Ainestik on kogutud avatud vastustega küsimustiku abil 2011–2012 internetikogukonnast ning 2010–2012 muuseumitöötajatelt suuliste ja kirjalike intervjuudega. Fookuses on mõneti vastandlikud ja hajusad, eri vanuserühmasid hõlmavad tänapäevased kogukonnad (õpilased *versus* muuseumitöötajad).

Käsitletakse järgmisi teemasid:

a) võõras keskkonnas kogumisel tekkivat keeleproblemaatikat (uurija mõju vastaja keelekasutusele, emakeele eelistamine, keeleline ümberlülitumine);

b) internetiküsitluste ja intervjuude mõningaid erijooni;

c) kultuurierinevusest tulenevaid mittemõistmisi;

d) kogukonna ja arhiivi/muuseumi vastastikuseid mõjutusi (kalendritähtpäevade ja nende vahendusel väärtustatud kohtasid puudutava informatsiooni kandumine arhiivi ning sealt uurimuste vahendusel tagasi kogukonda, muuseumide loodud/toetatud tõlgendused ja nn riskiideed).

Postsotsialistliku riigi pühade ja pühapaikade struktuuris on olulisi piirkondlikke erinevusi. Muuseumikogukonnal on vahendav ja/või tõlgendav roll erinevatest ajastutest pärit muististe ja loodusmonumentide ümber tekkiva tavandi ja väärtushinnangute taasloomisel või uustraditsioonide tekkel. Bulgaaria koolikogukonna uurimine osutab, et kodus tähistatakse formaalseid ja mitteformaalseid tähtpäevi rohkem kui koolis.

From the Community to the Archive and Back to the Community

Mare Kõiva, Rahel Laura Vesik

Estonian Literary Museum, Department of Folkloristics
mare@folklore.ee

The aim of the study was to find out which Bulgarian state, church and family holidays are celebrated at home and which at school by the pupils. Another aim was to analyze if and how Bulgarian museums participate in the process of holiday customs' return to the community and in the discourse of sacred sites.

The material has been collected with the help of an open-answer questionnaire in the Web communities in 2011–2012 as well as written and oral interviews with museum employees conducted in 2010–2012. The focus is on two contemporary communities comprising different age groups that are contrasting to a degree and somewhat dispersed: pupils and museum employees.

The discussion covers:

- a) language problems arising in collecting material in a foreign environment (the researcher's influence on the respondent's language use, preference for one's native tongue, switching from one language to another);
- b) some specific features of Web-based questionnaires and interviews;
- c) misunderstandings due to cultural differences;
- d) mutual influences of the community and archive/museum (the movement of calendar holidays and sites valued through these back to the community, interpretations created/supported by museums, and so-called risky ideas).

There have been important regional differences in the structure of holidays and sacred sites in a post socialist country. The museum community has a mediating and/or interpreting role in recreating the rituals and value judgments originating around both ancient as well as natural monuments stemming from different eras, or else

in the emerging of new traditions. Studying the Bulgarian school community indicates that formal as well as informal holidays tend to be celebrated more at home than at school.

Mõnda Hargla (Harglõ) kihelkonna rahvapärimusest ja selle kogumisest

Marju Kõivupuu

Tallinna Ülikool, Eesti Humanitaarinstituut
kpuu@tlu.ee

Täna õhtul jõudsime Varstu. Peatuskohaks on Varstu koolimaja. Juba teemajas õhtustades kuulsime regivärsse. Kõrvallauas oli lärmakas seltskond. Nähtavasti MTJ-i töötajad. "Viska viina, viltulõug," julgustas üks aiva teisi. Igal juhul hea enne – tähendab, regivärss pole siit veel jäljetult kadunud.

Ottilie Niinemägi (Kõiva), 1957 – Rahva ja luule vahel.
EKM aastaraamat 1997: 199.

Hargla (Harglõ) kihelkond on Eesti kõige lõunapoolsem ning ajaloolise Võrumaa läänepoolsem ja noorim kihelkond, mis moodustati 1694. aastal Urvaste, Karula ja Koivalinna (Gaujiena) kihelkonna osadest. Suurust on kihelkonnal pisut üle 350 ruutkilomeetri. Hargla kihelkonna maad jagunevad tänapäeval Valga- ja Võrumaa vahel ligikaudu võrdselt; kihelkonnakeskus paikneb Valga maakonnas. Paiknemine Eesti-Läti piirialal on mõjutanud kihelkonna elulaadi, kultuuri, materiaalsed ja vaimset pärandit.

Hargla kihelkonnas on välitõid teinud enamik Eesti vanema põlve tuntud ja tunnustatud folkloriste, samuti on kihelkonnas olnud tublisid korrespondente. Kogutud rahvapärimusest on võimalik saada teatav ülevaade Lõuna-Eesti pärimuse portaali LEPP vahendusel: <http://www.folklore.ee/lepp/hargla/>; samuti on digi-

teeritud Alfred Kiviräha poolt 1927. aastal Hargla kihelkonnast kirja pandud ajalooline pärimus: <http://www.folklore.ee/pubte/ajaloolist/hargla/>.

Olles ise Hargla kihelkonnast pärit, oli ootuspärane, et tegin oma esimesed välitööd 1980. aastate lõpus ja 1990. aastate alguses just nimelt Hargla kihelkonnas ning minu akadeemiline uurimishuvi on olnud seotud selle piirkonna rahvapärimusega laiemalt.

2012. aasta suvi viis mind taas Hargla kihelkonda välitöödele – seekord looduslikke pühapaiku ja pärandkultuuri inventeerima. 2012. aasta augustis toimus Hargla kihelkonna keskusel ka järjekordne võrukeste kokkusaamine – 24. Kaika suveülikool.

Ettekandes annan ülevaate Hargla kihelkonna rahvapärimisest, keskendudes kitsamalt usundilise pärimuse ja kombestiku muutustele ajas. Käeoleva aasta suvel toimunud välitööd lisasid head võrdlusmaterjali esmajoones looduslike pühapaikade ning kohapärimusega seotud pärimuse osas.

On Folklore from Hargla (Harglõ) Parish and its Collecting

Marju Kõivupuu

Tallinn University, Estonian Institute of Humanities
kpuu@tlu.ee

We arrived at Varstu tonight. We are staying in the building of Varstu school. Already when having our supper at the teahouse we heard runosongs. There was a loud company at the neighbouring table. Apparently workers at the Machine and Tractor Station. "Have some vodka, Crooked Jaw," one of them kept encouraging others. A good omen in any case – it means, the runosong has not yet disappeared from here totally.

Ottilie Niinemägi (Kõiva), 1957 – Rahva ja luule vahel.
EKM aastaraamat [Between the Folk and the Lore.
Yearbook of the Estonian Literary Museum] (1997: 199).

The parish of Hargla (Harglõ) is the southernmost parish in Estonia and the Westernmost and youngest parish in the historical Võru county. It was formed in 1694 from parts of Urvaste, Karula and Koivalinna (Gaujiena) parishes and measures slightly more than 350 square kilometers. Today, the lands of the parish are almost equally divided between Valga and Võru counties; the parish centre is located in Valga county. The location in the border area between Estonia and Latvia has been shaping the lifestyle, culture, the material and spiritual heritage of the parish. The majority of the well-known and recognized folklore scholars of the older generation used to conduct field work in Hargla parish; also, there have been several efficient correspondents in the parish. It is possible to obtain a survey of the collected folklore, using the web portal of South Estonian lore LEPP (<http://www.folklore.ee/lepp/hargla/>); also the historical lore recorded in Hargla parish by Alfred Kivirähk in 1927 is available in a digital form (<http://www.folklore.ee/pubte/ajaloolist/hargla/>).

As I hail from Hargla parish myself, it was only to be expected that it was there that I should make my first field expeditions in the late 1980s and early 1990s, while my academic research interests have also been connected with the folklore of the region in a broader sense.

In the summer of 2012 I once again found myself carrying out field work in Hargla parish – this time it was taking stock of sacred natural sites and heritage sites. In August 2012 a regular meeting of the people from Võru region – the 24th Kaika Summer University – took place at the parish centre.

My presentation will provide a survey of the folklore from Hargla parish, with a narrower focus on the changing of religious lore and customs in time. Field work carried out this summer added excellent material for comparison, first and foremost regarding sacred natural sites and material related to place-lore.

Kas on olemas heatahtlikku huumorit? Poleemikad ja uurijaeetika tänapäeval

Liisi Laineste

Eesti Kirjandusmuuseum, folkloristika osakond
liisi@folklore.ee

Ettekandes vaadeldakse huumorit arhiivikontekstis, visandatakse naljade ja neid ümbritseva ühiskondliku reaalsuse vahelisi suhteid ning keskendutakse huumori politiseeritud funktsioonile. Lisaks kogumisele, digitaliseerimisele ning liigitamisele tuleks tänapäeva uurijale õpetada, kuidas näha ette potentsiaalseid probleeme, mis seostuvad tundlike materjalide kättesaadavusega arhiivist. Ootamatult võib lahvatada arvamuste kokkupõrge, kui uurija jätab tähelepanuta tööga, et arhiveeritud tekste on võimalik mitmeti tõlgendada ning mõned neist võivad olla vaenulikud sotsiaalsete institutsioonide või isegi ühiskonna suhtes tervikuna. Ehkki huumor on üldiselt tuntud kui ohutu žanr, võib selle ühitamatu ning mitmekihiline olemus anda tulemuseks tähendusi, mis pole olnud kavatsuslikud. Sellise tundliku materjali avalikustamine andmebaasides või uurimistöö osana peaks toimuma kõrgendatud ettevaatlikkusega.

2007. aastal süüdistati Eesti Kirjandusmuuseumi selles, et seal kogutakse ning avalikustatakse väidetavalt halvamaitselisi ja potentsiaalselt ohtlikke etnilisusega seotud nalju. See asjaolu koos eesti kooliõpikus leidunud venevastaste naljadega, mis avastati samal ajal ühe mureliku lapsevanema poolt, valmistasid ette soodsa pinna väljendamaks mitmesuguseid vaateid uurijaeetika, huumori definitsioonide ja staatuse ning natsionalismi/rassismi teemadel. Debatti huumori ja eetika üle kõrvutan paari teise tuntud juhtumiga, nagu näiteks Muhamedi karikatuuride poleemika Taanis (2005) ja film "Borat" (2006). Seda tehakse sensitiivsete andmete avalikustamist puudutavate uuringute taustal, mis on akadeemilises kontekstis esile kerkinud, kuigi nende fookus on seni olnud teine, analüüsides ennekõike informantide isikuandmeid.

Mõnede huumori ja solvangu piiril balansseerivate naljatamisjuhtumite kirjeldamine aitab seletada huumoripoliitikat: millised naljapärimuse aspektid osutuvad huumori üle peetavates avalikes aruteludes olulisteks, kuidas peaks uurija suhestuma huumori eetika kohta käivate arvamustega, ning mis juhtub, kui inimeste huumoritõlgendused ning arusaamad lähevad omavahel vastu-ollu.

Is there such thing as benign humour? Contemporary controversies and researcher ethics

Liisi Laineste

Estonian Literary Museum, Department of Folkloristics
liisi@folklore.ee

The presentation explores humour in archival context by outlining the relationship between jokes and their surrounding social reality and addressing their function as politicised texts. In addition to collecting, digitalisation and categorisation, the contemporary researcher should be trained to foresee possible problems inherent in archival access to some material. Quite often, a clash of opinions may explode unexpectedly, if a researcher is oblivious to the fact that archived texts can have multiple interpretations, and some may be harmful to the institution, or even to the society as a whole. Although humour is generally known as a harmless genre, its incongruous and multi-layered nature may produce meanings that were not intentional. Publishing such material in databases or as parts of a study should be done with a heightened sensitivity.

In 2007, the Estonian Literary Museum was accused of collecting and displaying a set of allegedly distasteful and potentially dangerous ethnic jokes. This, paired with the simultaneous discovery of anti-Russian jokes in a textbook for Estonian schoolchildren by a worrying parent, formed an excellent arena for expressing various views on the subject of researcher ethics, definitions and status of

humour, and nationalism / racism. I will compare the debate about open-access databases and researcher / archive ethics with a few other similar well-known cases such as the Danish Mohammad cartoon controversy (2005) and the Borat film (2006). This will be done with backdrop to previously existing research on the issues tied with publishing sensitive data brought up in academic writing, although the focus has so far been different, extending mostly to personal data about the informants.

Describing certain instances of joking that balance on the thin line between humour and insult will help explain the politics of humour: what aspects of jokelore become relevant in public discussions of humour, how should the researcher relate to opinions about the ethics of humour, and what happens if people's interpretations and ideas about humour are not compatible.

Soome Kirjanduse Selts ja asjaarmastajatest rahvaluulekogujad

Kati Mikkola

Helsinki Ülikool; Soome Kirjanduse Selts
kati.m.mikkola@helsinki.fi

Alates 1830. aastatest oli rahvaluule kogumisel, uurimisel ja avaldamisel oluline osa soome rahvusluse ülesehituses. Esialgu olid suulise pärimuse ja etnograafilise andmestiku üleskirjutajateks tudengid või õpetatud teadlased, kuid alates 1880. aastatest ühinesid nendega ka iseõppinud asjaarmastajatest kogujad. Ettekandes keskendun neile mitteprofessionaalidest rahvaluulekogujatele, kes pärinesid ühiskonna madalamatest kihtidest. Vaatlen iseõppinud kogujaid kui arhiivi autoriteedi kriitikuid 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse Soomes. Mõned neist vaidlustasid aktiivselt suulise traditsiooni kogumise põhiideoloogiaid ning mitte kõik asjaarmas-

tajatest kogujate saadetud tekstid ei olnud just sellised, nagu sooviti. Juba arhiivi jõudnuna muutusid need aga ajapikku ühe ajastu ideaale ja eluviise kajastavateks dokumentideks.

Finnish Literature Society and Self-Taught Folklore Collectors

Kati Mikkola

University of Helsinki; Finnish Literature Society
kati.m.mikkola@helsinki.fi

From the 1830s onwards recording, studying and publishing folklore was a vital part of Finnish nation building. At the outset, the people who noted down oral lore and ethnographic data tended to be students or academically trained scholars, but especially from the 1880s onward, self-taught lay collectors also joined the ranks. In my paper I will focus on the non-professional folklore collectors who came from the lower ranks of the society. I will explore the self-taught collectors as critics of archival authority in late 19th century and early 20th century Finland. Some of them actively challenged the underlying ideologies of collecting oral tradition, and not all of the texts sent by lay collectors were necessarily wanted – but having ended up in the archives they gradually turned into documents about the ideals and forms of life of a certain time.

Siis tulid kõik need inimesed pealinnast: folkloristid välitöödel

Aldis Putelis

Läti Ülikooli kirjanduse, rahvaluule ja kunstide instituut,
Läti Rahvaluulearhiiv
aldis.putelis@lulfmi.lv

Välitöid, mis on parim võimalus koguda tuleviku tarbeks kohalike kogukondade pärimust, peetakse kohaliku kogukonna poolt tavaliselt sissetungiks nende maailma. Kogujad on võõrad, kes on tulnud kohast, mis on nii kaugel ning lisaks sellele nii teistsugune, et neid võib vaevu sisse lubada. Siiski, kui otsitakse mingit konkreetset materjali, suudavad kogukondade liikmed end samastada “pealinna teadlastega” ja arhiivis uurimust teha. See tõstatab ikka ja jälle korduva küsimuse: mis on folkloor, mida me kogume ja arhiveerime, ning millist tähtsust omab see kogukonna jaoks.

Then Came those People from the Capital City: Folklorists on a Field Work Trip

Aldis Putelis

University of Latvia, Institute of Literature,
Folklore and Arts, Archives of Latvian Folklore
aldis.putelis@lulfmi.lv

Fieldwork – which is the best way to record the lore of local communities for future generations – is usually looked upon as an intrusion; outsiders, strangers arriving from a location which is so very different as well as distant that they can hardly be let in. Still, when some particular material is sought after, the representatives of the same community are quite capable of re-identifying themselves with the scholars ‘from the capital’ and doing a search in the

archives. This brings back the ever-haunting question: what is the folklore we collect and archive and what importance does it have for the community?

Eesti Rahvaluule Arhiiv ja tema kogukonnad

Mari Sarv

Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv
mari@folklore.ee

Igapäevaste argiste, justkui sihipäraste arhiivitöö askelduste sees tuleb vahel meelde küsida, kellele ja milleks me olemas oleme. Meie – rahvaluulearhiiv ja seal igapäevast tööd tegevad inimesed.

Eesti Vabariigi põhiseadus on sätestanud riigi ülesandeks eesti keele ja kultuuri hoidmise; meie käes on maailma mastaabis olulised rahvaluulekogud ja me hoiame neid. Kelle jaoks? Riigi jaoks? Rahva jaoks? Mida riik ja rahvas meilt õieti ootavad, ja teisalt jälle, kas nad üldse teavad, mida meilt oodata? Mis väärtus on meie kogudel Eesti ühiskonnas? Kas nende olemasolu teeb inimesed õnnelikumaks, annab turvatunnet eesti kultuuri säilimise osas? On neil praktilist väärtust inimeste igapäevaelus?

Püüdes selgitada, milline on rahvaluulearhiivi kõlapind ja roll ühiskonnas, keskendun oma ettekandes küsimustele, millised on need kogukonnad, kelle jaoks rahvaluulearhiiv ja sinna kogutavad materjalid on olulised, ning kuidas see kujundab arhiivi kui sellise toimimist.

Estonian Folklore Archives and its communities

Mari Sarv

Estonian Literary Museum, Estonian Folklore Archives
mari@folklore.ee

Among our daily activities in the archive we sometimes remember the questions who we are and what we are for, *we* meaning our folklore archives and the people who do their work there day by day.

The constitution of the Republic of Estonia has stipulated that the state has as its task the preservation of Estonian language and culture; we keep folklore collections that are significant on the world scale and we preserve them. For whom? For the state? For the people? What are the expectations of the state and the people and do they even know what to expect from us? What is the value of our collections in Estonian society? Does their existence make people happier, does it create a feeling of security as to the preservation of Estonian culture? Do they have any practical value in people's daily life?

In my attempt to find out the role and resonance of the folklore archives in society, in my presentation I am focussing on the question for which communities the folklore archives and the material collected there are important and how this shapes the functioning of the archive as such.

Leedu käsikirjade kolmanda köite (ERA, Leedu 3) saatus Eesti Rahvaluule Arhiivis

Lina Sokolovaitė

Vilniuse Ülikool, Leedu kirjanduse ja rahvaluule instituut
linute.arch@gmail.com

Eesti Rahvaluule Arhiivis säilitatakse kolmeköitelist Leedu rahvaluule kogu 20. sajandi esimesest poolest (ERA, Leedu). Kõik need köited sisaldavad erinevatest kohtadest pärinevat materjali ning pakuvad Leedut uurivatele teadlastele seega väärtuslikke ning mitmekesiseid folkloristlikke, etnograafilisi ja lingvistilisi andmeid üsna varajase perioodi kohta. Kõigil käsikirjadel on erinev päritolutaust. Käesolevas ettekandes tutvustatakse kogu ERA, Leedu kolmanda ning viimase köite lugu, mille peakangelased on kaks suurt Eesti teadlast, sõbrad Peeter Arumaa ja Paul Ariste.

Sõdadevahelisel ajal korraldas professor Arumaa mitu dialektoloogilist ekspeditsiooni Ida-Leedumaale (ehk Vilniuse piirkonda), mis tollal kuulus Poola Vabariigile. Sel ajal oli leedu teadlastel raske korraldada selles piirkonnas folkloristlikke uurimistöid keerukate poliitiliste suhete tõttu Poolaga. Seega on selle Eesti õpetlase akadeemilised pingutused seda väärtuslikumad eriti tänapäeval, mil 2010. aastast alates korraldatakse uusi kompleksseid ekspeditsioone Valgevene leedu küladesse.

Arumaa töötas leedu, valgevene ja poola külades, kus ta salvestas slaavi ja balti keelte arhailisi murdeid. Hiljem kaitses ta nende välitööde põhjal magistrikraadi ning avaldas raamatu "*Litauische mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend*" (1930). Folkloristika seisukohast on oluline, et Arumaa huvides kombineerusid lingvistika ja folkloristika ning ta palus oma informantidel jutustada muinasjutte või huvitavaid lugusid tõsielust, laulda laule jmt. Ariste mõjul võis see materjal pääseda 1944. aastal hävitamisest, kui Arumaa oli pagenuud Rootsi.

The Case of The Third Volume of Lithuanian Manuscripts (*ERA, Leedu 3*) in Estonian Folklore Archives

Lina Sokolovaitė

University of Vilnius,
The Institute of Lithuanian Literature and Folklore
linute.arch@gmail.com

In the Estonian Folklore Archives there is a three-volume collection of Lithuanian folklore from the first half of 20th century (*ERA, Leedu*). Each of these volumes contains material from different places, and thus provides for Lithuanian scholars valuable and variant folkloristic, ethnographic and linguistic data from quite an early period. Also the origin background of every manuscript is different and interesting. In this paper the stimulating story about the *third* and the last volume of *ERA, Leedu collection* will be presented, where the main heroes are two great Estonian scholars and friends Peeter Arumaa and Paul Ariste.

In the Interwar period, Professor P. Arumaa organized several dialectological expeditions in the region of East Lithuania (or *Vilnius Region*) which at that time belonged to the Republic of Poland. It was a hard period for Lithuanian scholars to organize folkloristic researches in this region due to the complicated political relations with Poland. Therefore, the academic struggles of this Estonian researcher are even more valuable, especially today, when, starting from 2010, new complex expeditions are organized in Lithuanian villages in Belarus.

P. Arumaa was working in Lithuanian, Belorussian and Polish villages, where he recorded material about the archaic dialects of Slavonic and Baltic languages. Later he defended his master thesis based on this field research and published the book *Litauische mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend* (1930). From the folkloristic point it is important that P. Arumaa combined both linguistic and folkloristic interests by asking his informants to tell folktales or

some interesting life stories, perform songs and other genres. This might be the result of the influence of P. Ariste, who has played a crucial role by saving these materials from the erasure in 1944, after P. Arumaa emigrated to Sweden.

Anna Bērzkalne ja Oskar Looritsa kirjad: arhiivitemaatika

Rita Treija

Läti Ülikooli kirjanduse, rahvaluule ja kunstide instituut,
Läti Rahvaluulearhiiv
rita.treija@lulfmi.lv

Ettekandes analüüsitakse arhiiviteemasid Läti rahvaluuleuurija Anna Bērzkalne (1891–1956) ning tema Eesti kolleegi Oskar Looritsa (1900–1961) vahelises kirjavahetuses. Nende erialases biograafias on mitmeid ühisjooni. Mõlemad kaasaegsed olid baltisaksa professori Walter Andersoni (1885–1962) õpilased, nad olid tegevad rahvusvahelise teadlaskonna võrgustikus ja kumbki neist asutas oma kodumaal rahvaluulearhiivi ning oli selle direktoriks – Läti Rahvaluule Arhiiv (*Latviešu folkloras krātuve*) Riias asutati 1924. aastal; Eesti Rahvaluule Arhiiv Tartus 1927. aastal.

Aastatel 1923–1943 saatsid kaks folkloristi teineteisele kokku 334 kirja. Nende kirjavahetuses on mitmeid oma aja distsiplinaarseid valdkondi puudutavaid teemasid, sealhulgas arhiivitöö, doktoritööde kirjutamine, kavas olevad teaduslikud publikatsioonid; reisid ja välitööd ning akadeemiline elu Tartus ja Riias. Kirjavahe- tuse tuumaks olid eelkõige nende professionaalsed huvid, ent tegu oli ka kahe hea sõbra “eravestlusega”, mis pakkus vastastikust tuge ning innustust.

Kirjavahetuse algjärgus (aastatel 1924–1929) pöörati erilist tähelepanu Läti rahvaluulearhiivi ning hiljem Eesti rahvaluule- arhiivi asutamise ja tegevusega seotud teemadele. Anna Bērzk-

kalne ja Oskar Loorits arutasid arhiivitöö paljude aspektide üle: igapäevatööde korraldus, folkloori kogumine, eelarve, juriidilised küsimused jne.

Anna Bērzkalne's and Oskar Loorits' Letters: Archival Issues

Rita Treija

University of Latvia, Institute of Literature, Folklore and Arts,
Archives of Latvian Folklore
rita.treija@lulfmi.lv

The paper seeks to analyze the archival issues in the correspondence between Latvian folklorist Anna Bērzkalne (1891–1956) and her Estonian colleague Oskar Loorits (1900–1961). There are several similar features in their professional biographies. Both contemporaries were students of the Baltic German professor Walter Anderson (1885–1962), they were involved in the network of international scholarly community, and each of them founded and directed a unitary folklore archive in his / her homeland (*Latviešu folkloras krātuve*, the Archives of Latvian Folklore in Riga was founded in 1924; *Eesti Rahvaluule Arhiiv*, the Estonian Folklore Archives in Tartu – in 1927).

Between 1923 and 1943 the two folklorists sent one another a total of 334 letters. There are quite a few issues in their correspondence concerning the disciplinary topics of their time, including archival work; carrying out the doctoral theses; recently intended scholarly publications; journeys and fieldwork; and academic life in Tartu and Riga. The correspondence was first and foremost substantiated by their professional interests; however, it was also a private “conversation” between two good friends providing each other with support and encouragement.

At the initial stage of the epistolary exchange (from 1924 to 1929) special attention was paid to the topics concerning the creation and work of the Archives of Latvian Folklore and, later on, the Estonian Folklore Archives. Anna Bērzkalne and Oskar Loorits discussed various issues concerning the archives – the organization of everyday work, the collection of folklore, budget and legislative issues, etc.

Ajastu arhiivimaterjali mõjutajana laste- ja noortepärimuse kogumisvõistluste näitel

Astrid Tuisk

Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv
astrid@folklore.ee

Mis tahes arhiivimaterjali analüüsil on vajalik arvesse võtta konteksti, mille kaudu folkloor on arhiivi jõudnud. Folkloori, sealhulgas ka laste- ja noortepärimuse kogumiseks on mitmeid võimalusi: intervjuu, osalusvaatlus, kirjutamine oma mälestuste põhjal jpm. Eestis on noorte- ja lastefolkloori (nn koolipärimust) kogutud muuhulgas kahe suurema kogumisvõistluse kaudu, mis viidi läbi 1992. ja 2007. aastal.

Lapsed on Eestis olnud arhiivi loomisest peale kogumistöö tegijate hulgas. Nii toimusid 1931.–1932. aastal lastehirmutiste, 1934.–1935. aastal laste- ja rahvamängude ning 1938.–1939. aastal kohapärimuse kogumise võistlused, mis viidi läbi kooliõpetajate ja õpilaste abil. Nende vaade oli aga enamasti suunatud minevikku, õpilastel paluti küsitleda vanemaid ja vanavanemaid.

1992. aasta kogumisvõistluse küsitluskavas oli uudne teemapüstitus ja vaatenurk: lapsed ja noored kirjutasid endi viljeldavast pärimusest ning küsitlus hõlmas teemasid, mida varem polnud rahvaluuleks peetud (nt harrastused ja koerustükid). Vältida püüti kordusi ehk ühtede ja samade folklooritekstide kordumist ilma selgitavate andmeteta selle kasutajate kohta.

2007. aasta noorte- ja lastepärimuse kogumisvõistluse küsitluskava valmis ajal, kui rahvaluule uurimises pöörati eriti tähelepanu sellistele mõistetele nagu rühma- ja isikukesksus, esitussituatsioon jne. Küsimused sarnanesid teemaküsitlustele – nendega taotleti, et lapsed ja noored end vabas vormis avaksid.

Mõlemat kogumisvõistlust viidi läbi kollektiivses koostöös ning mõlemale küsitlusele tuli rohkelt vastuseid. Ei saa öelda, et üks laste- ja koolipärimuse kogumisvõistlus tõi parema tulemuse kui teine. Siiski saab välja tuua teatud jooned, mis antud hetkel, antud situatsioonis paremini toimusid.

Kogumisvõistlused toimusid oma ajastu kontekstis, oskuste ning võimaluste piires. Eestis toimusid suured ühiskondlikud muutused. Erinev oli nii materjal, mida oli võimalik eri aegadel koguda, kui ka läbiviijate soovid selles osas, mida koguda taheti. Suured muutused olid toimunud ka folkloristikas, üha enam sai uurimisaineks tänapäeva folkloor ning muutunud oli vaatenurk folkloorile – suuremat tähelepanu pöörati kogukondadele ning isikutele, kes folkloori loovad ja kasutavad.

Ettekandes selgitan mõlema kogumisvõistluse tagamaid. Uurin, missuguseid võimalusi avavad eri tüüpi küsitluskavad arhiivimaterjalide analüüsiks. Peatun küsimusel, kuidas eri kontekstid, eri ajastud mõjutavad kogumisvõistluste kulgu ja tulemusi.

The Period as an Influence on Archival Material: The Case of Collecting Contests of Children's and Adolescents' Lore

Astrid Tuisk

Estonian Literary Museum, Estonian Folklore Archives
astrid@folklore.ee

In analysing any archival material it is necessary to take into account the context through which the folklore has reached the archive. There are several possibilities of collecting folklore, including lore of children and adolescents: interviews, participant observation,

writing based on one's memories etc. In Estonia, lore of children and adolescents (the so-called school lore) has, in addition to other ways, been collected via two major collecting contests arranged in 1997 and 2007 respectively.

In Estonia, children have been among the people engaged in collecting work ever since the creation of the Archives. Thus, in 1931–1932 there was a competition in collecting lore about children's bugbears; in 1934–1935 children's and popular games, and in 1938–1939 about local lore conducted with the help of school-teachers and their pupils. The focus of these, however, was mostly turned towards the past, the pupils were asked to question their parents and grandparents.

The questionnaire of the 1992 collecting competition formulated its theme differently and wielded a novel approach: children and young adults wrote about the lore they were practising themselves and the questionnaire covered topics that had not been considered folklore earlier (such as hobbies and pranks). An attempt was made to avoid repetitions, i.e. repeated occurrences of the same texts of folklore without any explanatory data regarding their users.

The questionnaire/instruction for the 2007 collecting contest concerning the lore of children and adolescents was prepared at a time when special attention was paid in studying folklore to notions such as group- and person-centeredness, performance situation etc. The questions were similar to theme questionnaires – the aim was for the children and young adults to express themselves in an unprescribed way.

Both collecting contests were carried out as collective cooperation and both questionnaires were answered by many. It cannot be said that either of the collecting contests would have yielded better results than the other. However, certain characteristics can still be outlined that functioned better in a given situation at a given moment.

The collecting contests were carried out in the context of their periods, limited by the experiences and possibilities. Major social changes were happening in Estonia. Both the material that was possible to collect at different times, as well as the expectations of

the people conducting the contests as to what was to be collected were different in both cases. Major changes had occurred also in folkloristics, contemporary folklore increasingly figures among the topics to be studied and the angle from which folklore was seen had also changed – more attention was paid to communities and to individuals who read and use folklore.

The presentation outlines the backgrounds for both contests. I enquire what kind of possibilities for analysis of archival materials are opened up by different types of questionnaires and touch upon the question of the effect that different contexts and periods have on the process and results of collecting contests.

Uskumused, diskursused ja kogukonnad: kaalutlusi intertekstuaalsete uurimuste osas rahvaluulearhiivides

Ülo Valk

Tartu Ülikool, eesti ja võrdleva rahvaluule osakond
ulo.valk@ut.ee

Filoloogilise suunitlusega folkloristikale, mille teaduslikud meetodid on võrdlev-ajaloolised, on ette heidetud, et see konstrueerib supraorgaanilisi arusaamu folkloorist ning jätab unustusse arhiveeritud suulisuse taha jäävad kogukonnad ja üksikisikud. Folkloori tähendusvarjundite ja sotsiaalsete funktsioonide, jutustajate kavatsuste ning nende lugude modaalsuste uurimine, kehtivate ja vananenud uskumuste või tõe ja väljamõeldise eristamine näib olevat problemaatiline, sest meil puudub otsekontakt 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse tundmatute informantidega, kelle elukeskkond erines meie omast. Kuidas saab järgida dialoogilise metodoloogia põhimõtteid, mis tuginevad isikutevahelisele suhtlusele välitööintervjuudes, kui dialoogi esmased osalejad on kadunud ning avavad ennast üksnes katkendlike arhiivitekstide kaudu? Vanu

rahvaluulesalvestusi saab aga uurida dialoogilise eneseväljendusena, kui me ei pea neid eraldiseisvateks ja suletud tekstuaalseteks üksusteks – mitte “iseseisvateks kunstiteosteks”, vaid osakesteks arvukates kultuurisiseses dialoogides ning diskursustevahelises suhtes aset leidva tekstiloome suurest maailmast. Seega, kui tahame näha puude tagant metsa, peaksime tõusma kõrgemale üksikute säilikute tasemelt ning tunnustama neid intertekstidena, žanriliste praktikate väljendusena ning argumentidena, mis omavad tähendust omaaegsete ühiskondlikult oluliste teemade suhtes. Seesugune “argisuse filoloogia” (Richard Bauman) ei oleks võimalik, kui ei peetaks meeles inimlikku mõõdet folklooris ning selle edasikandjaid diskursiivsetes kogukondades. Lõpuks ei räägi tekstid üksteisega; ainult inimesed räägivad ning võivad osaleda dialoogides (Mihhail Bahtin).

Ettekandes käsitletakse näiteid Eesti Rahvaluule Arhiivis säilitatavatest rahvausundi žanridest nende intertekstuaalsetes ja interdiskursiivsetes suhtes. Muistendid osutuvad argumentideks ja vastuargumentideks religiooni ja uskumusi laiemalt puudutavas arutelus. Uskumused kui sõnalised väited esindavad teatud ideoloogiaid ja doktriine, mis on sageli üksteisele vasturääkivad ja omavahel vastuolus. Lisaks ei tohi me unustada folkloristika kui nende tekstide kaastootja rolli kõnesolevate kogukondade žanrilisel ja ideoloogilisel mänguväljal 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse Eesti kiiresti avardunud maailmas.

Beliefs, Discourses and Communities: Some Considerations for Intertextual Research in Folklore Archives

Ülo Valk

University of Tartu,
Department of Estonian and Comparative Folklore
ulo.valk@ut.ee

Philologically oriented folkloristics with comparative-historical research interests has been criticised for constructing supraorganic notions of folklore and forgetting about the communities and individuals behind the archived orality. It seems problematic to study the subtle meanings and social functions of folklore, the intentions of storytellers and modalities of their narratives, to distinguish between valid and obsolete beliefs or between veracity and fiction, because we lack direct contact with the unknown informants of the late 19th early 20th century, whose life environment was different from ours. How can we follow the principles of dialogic methodology, based on intersubjective interaction in field interviews, when the primary participants of the dialogue have both vanished and reveal something of themselves only through fragmentary pieces of archival texts? However, old folklore recordings can be studied as dialogic expressions if we consider them not as separate and closed textual entities – not as ‘works of art in their own right’ but as pieces from the big world of textual production in multiple intracultural dialogues and interdiscursive relationships. Hence, if we want to see the forest for the trees, we should rise beyond the level of single recordings and recognise them as intertexts, as expressions of generic practices and as arguments with a relevance to current issues of social importance. This kind of “philology of the vernacular” (Richard Bauman) would not be possible without bearing in mind the human dimension in folklore and its carriers

as discourse communities. After all, texts do not talk with each other; only humans do and can participate in dialogues (Mikhail Bakhtin).

The paper will discuss some examples of genres of vernacular religion as recorded in the Estonian Folklore Archives in their intertextual and interdiscursive relationships. Legends appear as arguments and counter-arguments in wider discussions about religion and belief. Beliefs appear as verbal statements, representing certain ideologies and doctrines – often in contradiction and disagreement with each other. In addition, we cannot forget the role of folkloristics in co-producing these texts as generic and ideological playgrounds of discourse communities in the rapidly expanding world of late 19th – early 20th century Estonia.

